

S E B A S T I A N V S C A S T A -
 lio, Mauro Musæo, Francisci Galliaë regis
 apud Heluetios legato
 S. D.

MOSE S ille diuinus Hebræorum
 legislator, rationem nobis, Maure
 Musæe, tradidit, qua ueros uates à
 falsis dijudicare possimus. Si quis e-
 nim apud uos, inquit, aut uates extiterit, aut som-
 niator, qui uobis signum aliquod aut prodigium
 edat, idq; signū aut prodigium uobis ab illo præ-
 dictum euenerit: & tamen idem uos cohortetur
 ad deos alienos uobisq; ignotos, sequendos, colen-
 dosq; nolitote illius aut uatis orationi, aut som-
 niatoris obtemperare somnio. Tentat enim uos
 Ioua Deus uester, ut discat an se toto pectore, to-
 toq; animo ametis. Ex his Mosis uerbis perspicuū
 fit, eum qui & futura prædicat, & Deum colere,
 atq; à falsorum deorum cultu abhorrere doceat,
 uerum, afflatumq; diuinitus esse uatem. Quòd si
 ea est Sibylla (cuius hæc nos oracula tractamus)
 ut & cum de cæteris omnibus ferè rebus, tum de
 Christo (ad quem oracula omnia referri debent)
 ea prædixerit, quæ mirabiliter ad rē cecidere: &
 eadem Deum unū colere docuerit: dubitari pro-
 fectò nō potest, quin ea uerè uates sit. Sed sunt
 nonnulli, quibus hæc oracula nimis aperta uidean-
 tur:

tur: ideoq; ficta putent ab aliquo Christiano, ad pelliciēdos gentiles ad Christum, & ad Christianis gratificandum. Alij, qui quamuis uera esse fateantur, negent tamen his egere Christianos, satis ad Christi cognitionem scriptis Hebræorum munitos. Contra quos mihi dicendum existimo. Igitur qui nimis aperta putant, faciunt arroganter sanè, qui Deo uaticinandi modum præscribant: quasi non ei liberum sit, apertè, obscure, apud gētes, apud Iudæos, futura suo arbitratu prædicere: aut quasi non extant in sacris quoq; literis prædictiones quædam clarissimæ: ut illius qui dicit fore quendam de stirpe Davidis, nomine Iosiam, qui sit ad aram Bethelensem sacerdotes ipsos immolaturus: ut Esaia, qui Cyrum multis antè annis nominauit, quàm natus est Cyrus: ut Danielis, qui mundi imperia sic descripsit, ut ex re gesta oraculum sumpsisse uideri possit: & cætera huiusmodi, quæ sunt plurima. Sed fateamur sanè, Sibyllina oracula esse clariora. Nō ne quæ de Christo gētilibus prædicta sunt, ea clariora esse oportuit, quòd Mose, & cætera disciplina carebant, quæ eis ad Christi lumen quasi præluceret: ut quod hîc deerat, id oraculorum perspicuitate compensaretur? Accedit eò, quòd (quemadmodū patet ex Esaia) uoluit Deus Iudæis obscuriorem esse Christi aduentum, ut in eū sæuirent, atq; ita suæ pertinaciæ pœnas da-

nas darent, quod idem de gentilibus dicere non licet. Quamquam non debemus hæc oracula ex ea quæ nunc est, luce existimare. Nam quæ nobis post res gestas notissima sunt, ea cum futura prædicarentur, erant obscurissima. Maria, Gabriel, Bethlehem, cum nominantur, omnes quid sit intelligunt. At cum hæc tot antè seculis in Græcia à Sibylla dicerentur, quis posset conijcere, quid ea sibi uellent? Adde quòd Deus, qui fuit horum tam clarorum auctor oraculorum, idem uoluit etiam ea multis latere seculis, nec in uulgi uenire manus, sed à paucissimis legi: quod perinde fuit, ac si essent obscurissima. Quamquam hæc perspicuitas eò ualet, ut uera esse, nõ falsa, appareat. Nam si quis ea finxisset, profectò obscuriora de industria fecisset: ut ante rem gestam scripta, & his similia uiderentur, quæ sunt in literis sacris. Quod si hæc ficta sunt, quando tandem ficta sunt? Ante Christi tempora? an post? Si antè, uera sunt oracula. Post ficta esse quòd possunt? cum multis autorum testimonijs constet, ea Romæ asseruata esse usq; à Tarquinij Prisci temporibus? semper que Romanos magnis in rebus solitos adire libros Sibyllinos? At dicet aliquis, in eis oracula fuisse de Romanis: sed de Christo non item. O tergiuersionem. Cur minus enim de Christo, quàm de Romanis? cuius imperium & maius est, & in florentissima Romanorum temporibus

Epistola.

13

ra incidit. Quid si ualidis testimonijs planum fa-
 cio, illic oracula fuisse de Christo? Est apud Cice-
 ronem in secundo de Diuinatione libro, disputa-
 tio de carmine Sibyllino, in qua mentio fit de rege
 appellando, & de illa Acrostichide: quem locum
 in Annotationibus paulo copiosius explicaturi
 sumus. Atqui extat Acrostichis, in qua est, IE-
SVS CHRISTVS DEI FILIVS SER-
VATOR, qui in eadem rex appellatur: de qua
 loqui mihi uidetur Cicero. Quid de Virgilio di-
 cam? qui Eclogam quartã sumpsit ex carmine Cu-
 mæ Sibyllæ (testatur enim se ea dicere de ultima
 Cumæi carminis ætate) quæ Sibylla fuisse uide-
 tur eadem quæ & Erythræa & Persica dicta est,
 quemadmodum sumus in Annotationibus osten-
 suri: cuius sunt ea quæ hic in manibus habemus o-
 racula. Atqui in ea Ecloga, ea dicuntur, quæ non
 nisi de Christo dici possunt. An uidelicet ea dice-
 bat Virgilius, de nescio quo Pollionis filio, quæ ne
 de Cesare quidem (quantumuis assentando) di-
 cere auderet? præsertim cum Pollionis filium nus-
 quam nominet? neque felicitatem illam Pollione
 patre uenturam dicat, sed consule? Sed esto sanè,
 dixerit illa de Pollionis filio: nesciebat enim de quo
 scripta essent. At Sibylla de Christo dixerat,
 quemadmodum nunc editis his oraculis patet, in
 quibus uidere licet (si quis diligenter legat) quid
 ex quoq;

ex quoq; loco sumpserit Virgilius. Ex quo perspicuum fit, ante Christi ætatem fuisse Romæ de ipso oracula. Quæ cum ita sint, non uideo quod nã supersit istis effugiũ, nisi si hoc dicent: fuisse quidem Romæ uera de Christo oracula Sibyllæ, sed ea intercidisse: hæc autem, quæ modò prodierunt, esse suppositicia. Vtrum tandem facilius fuit, fingere quæ non extarent? an inuenire quæ extarent? Aut si hæc subditicia sunt, cur non idem de sacris omnibus profanisq; literis dicitur? an est enim in illis omnibus quicquam magis sui autoris proprium, quàm hic omnia Sibyllæ congruum? At serius prodierunt Sibyllæ. Credo: & quidem quotidie ueteres publicantur libri, quos non ideo fictos dicimus, quòd diutius latuerunt. Adeone uerò facile est, tale quid ita fingere, ut nusquam appareat fucus? Age, interciderunt multi tum Græcorum, tum Latinorum autorum libri. Fingant omnes docti aliquem illorum, si possunt, & auctores mentiantur antiquos. Scribãt Menandri comœdias, aut Ciceronis de Republica libros, aut aliquid tale, quod pro uetere emittant. Dicam amplius: Conuertit in Latinum sermonem Cicero duas orationes Græcas, Aeschinis & Demosthenis: quæ uersio interijt, Græcis adhuc extãtibus. Conuertant eas iterum, si possunt, ita, ut ipsius Ciceronis interpretatio esse uideatur. Quòd si nõ
 modò

modò hoc, sed nec locos in Ciceronis operibus deprauatos probabiliter emendare, aut supplere possunt, cum tamen tot homines docti tam diu in eam rē summis studijs elaborent: quid fieri posse censemus in oraculis Sibyllæ? in quibus etiã intelligendis multũ sudandum nobis est? quorum ea maiestas orationis, atq; ornatus est, ut etiam si res in promptu foret, tamẽ uix inueniri posset, qui orationem tam feliciter cõponeret: rursus tanta rerum diuersitas, copia, in nõnullis etiam obscuritas est, ut si nullus eloquendi labor sit, nemo tamẽ tam multa discere, & ea sic effari possit, ut nõ appareat facile mendaciũ. Oportet enim eũ qui hoc præstaturus sit, omnia didicisse, omnesq; autores, qui de Sibyllis aliquid dixerunt, diligenter euoluisse, ut probabiliter mēiri possit: adeò ut nõ paulo facilius esse ducã uaticinari, quàm talia fingere. Præterea cur hic tã multi sunt deprauati loci? tam multi ex quibus nulla potest elici sentētia? tã multi mutilati, perturbati, cõfusi? quæ omnia sunt corrupti uetustate libri argumenta. Cur etiam quæ à Lactamio & Theophilo citantur, alicubi aliter hic quàm apud illos leguntur? Cur qui finxit, non illinc sumpsit, quæ inde peti poteram? An hoc fecit, ut nobis suum probaret mendacium? Potest ne mendacium probabilius esse, quàm uerum? O magna uis ueritatis. Potest ne aliquid esse in

esse in ueris oraculis, quod non sit in his? Quod si est, aut hæc uera esse fateamur: aut omnia quæ usquam sunt, scripta, in dubium uocemus. Quando autem post Lactantium fingi potuerunt? nam ante Lactantium ficta nemo dicet, cum ea ille Romæ legerit, ubi admitti ficta nunquam potuissent. Ficta sunt credo, per illa tam barbara secula, quibus Græcæ linguæ elementa nouisse promiraculo habebatur: cum ea, si fingi potuissent, non nisi à doctissimo potuissent. Quid igitur? An ficta sunt paulo supra nostram ætatem? cum literæ in Italia à Valla, Sipontino, Politiano, Pico, Gaza, & cæteris excitatæ sunt? Cur non statim edebantur? cur nunc demum prodierunt? Quid si planum facio testibus fide dignis, uetusta esse hæc? an dicent, testes esse falsos? Sed refellant eos, si possunt: ego tamen citabo. Volo enim ut intelligant homines, unde nam hæc oracula prodierint, & ubi manuscripta extent. Nam & ipse principio hoc scire cupij, & in non paucos incidi, qui eadem interrogarent. Igitur cum super hac re scripsissem ad Xystum Betuleium, qui apud Augustam Vindelicorum bonas literas docet, cuiusq; opera peruenit Sibyllæ Græcum exemplar ad Ioannem Oporinum, à quo impressū est, rescripsit ille mihi in hæc uerba: Quæris ubi nactus sim exemplū. nactus sum in bibliotheca nostra, inter libros nup̄ à magistratu nostro Ve-

netijs à Græco quodam emptos. Archetypus (unde sedulo transcribi curavi) recens est: eleganter quidem, & splendide, sed (ut uides) parum orthographicè scriptus. nam contuli religiosè: nolui tamen quicquam in his temerè agere. Sed malui uel mendosum in lucem edere, & medicis submittere manibus, quàm committere ut diutius lateat. Hæc ille. Præterea est Ferrariæ in Italia M. Antonius Antimachus, uir raræ doctrinæ, qui uetus habet exemplar: quod cum hoc, quod ab Oporino excusum est, contulit, & emendationem (nam multos locos ex collatione correxit) Oporino misit: qua ego in transferendo usus sum. Habet & aliud exemplar (sicuti nos ex amico quodam fidelissimo intelleximus) quidam nomine Ranconetus in Gallia: qui tibi, Maure Musæe, notus est: qui uellem imitaretur Antimachum, impressumq; exemplar cum suo conferret, & Oporino mitteret emendationem. Atq; hos ego testes fide dignos, ex tribus diuersis terrarum regionib; produco, eosq; (ut spero) adhuc uiuentes: quos, si mentirer, mei mendacij testes adhibere neq; possem, neq; uellem. Et fortasse noluerint se nominari. Sed quemadmodum si litigarem, eis testimonium denunciarem, quibus nota res esset: ita hic eorum uti testimonio non dubitavi, præsertim in re non parua. Iam uerò qui negant opus esse Sibyllinis, quoniam extent he-

b   braica,

braica, ineptè faciunt. Quid enim tam absurdum est, quàm, in philosophia, in grammaticis, in arte dicendi, in poetica, nulla posse librorum multitudine satiari: in oraculis de Seruatore nostro, tam citò nauseare? Ego uerò & Balaami, & Sibyllarum, et Iosephi de Christo testimonijs nõ mediocriter delector: putoq; his non solum Christianos confirmari, sed etiam externos allici posse, atq; conuinci, tanquam productis ex ipsorum intimo penetrali testibus. Hæc igitur oracula Sibyllæ (quæ sicuti satis ostendimus, & sicut omnes æqui iudices facile confitebuntur, uera sunt) à nobis in Latinum sermonem conuersa, tibi optime Maure, dedicare uisum est, cum ob tuam singularem erga omnes pios & literatos, & erga me beneuolentiam, et liberalitatem: tum quia hoc studiorum genus non solum foues, sed tractas & ipse non infeliciter. Secutus sum autem eam in uertendo rationem, ut sententiæ nihil neq; adderem, neq; detraherem: adeò ut si oratione soluta uertissem, magis sententiam exprimere uix potuerim. Memineram enim, si uerbis ludendum est, alibi ludere fas esse: in hoc quidem scripti genere, ut sacro, religiose incedendū esse. Itaq; malui alicubi durior esse, quàm uerbis longius esse ferri. Sed scito, in hoc libro (sicut in tam ueteri, totq; seculis abdito fuit, accidere necesse) multos esse locos corruptos, multos mutilos, multos confusos

fusos & perturbatos, adeò ut in uertendo plerun-
 que non haberem quod sequerer, uidererq; mihi
 uerè Sibyllæ folia tractare. Igitur quos potui locos
 emendauit: fuerunt autem non pauci, qui, cum ite-
 rum græcè edentur, Deo uolente, ostendentur.
 Quos autem corrigere non potui, hos si quo con-
 stabant uerborum ordine grammatico, penè ad
 uerbum uerti: ideoq; durius, ut libera sit in latino
 quoq; coniectura. Confusa & obscura, sicut erant,
 reliqui. In quibus autem neq; uerba neq; senten-
 tiæ constabant, ea aut oratione soluta reddidi ad
 uerbum: aut etiam græca reliqui, donec emenda-
 tius inueniatur exemplar: quemadmodum qui in
 nocte ambulant, suspendunt gressum, donec uiam
 exorta luce uideant. Ergo inter legendum cum ea
 occurrent, quæ non intelligentur: aut cum ea legen-
 tur, in quibus tibi à gallo ad asinum (ut habet Gal-
 licum prouerbium) salire uidearis, noli in me cul-
 pam reijcere, qui interpretes cum sim, ea reddo quæ
 scripta sunt, & quæ possunt intelligi: sed in uetu-
 statem, quæ, iuuante barbarie, corrumpit omnia.
 Verùm fingito, ea sola quæ incorrupta sunt (quæ
 sanè & plurima sunt, & optima) hic inesse: &
 his ea compēsato, quæ sunt uitiata: ita fiet, ut nihil
 habeas nisi integrū. Cæterum de genere Sibyllæ (nā
 & hoc fortassis expectes) cognosces ipse in eale-
 genda, & nos in Annotationibus nonnihil dice-
 mus.

